

„... szeretnék már a fenébe menni – de nem lehet” – Három levél az Országos Széchényi Könyvtár Irattárából ^[1]

Mi köze volt egymáshoz a magyar oktatófilmgyártás úttörőjének, a Természettudományi Múzeum volt főigazgatójának és egy sikeres szülésorvosnak, név szerint Geszti Lajosnak, Ernyey Józsefnek és Schey Gézának? Erre is választ kapunk az Országos Széchényi Könyvtár Irattárában található alábbi levélváltásból, amely érdekes adalékként szolgál a személyes kapcsolatok első világháború alatti alakulásához.

Az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) vezetősége – valószínűleg német minta alapján – 1914 augusztusában döntést hozott egy háborús gyűjtemény létrehozásáról azzal a szándékkal, hogy a háborúra vonatkozó valamennyi dokumentumot [popup title="összegyűjtés" format="Default click" activate="click" close text="A német mintára vonatkozóan bővebben: K. I.: A háború könyvtára. Magyar Könyvszemle, 1914. 4. sz. 355–356.]. 1914. szeptember 2-án már gondosan megfogalmazott levelekben kérték Budapest Polgármesteri Hivatalától, a Magyar Királyi Államnyomdától és a bécsi Hof- und Staatsdruckereitől, hogy küldjenek a háborúval kapcsolatban kibocsátott dokumentumaikból az OSZK részére. Megfogalmazásuk szerint, a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának egyik főtevékenysége a jelenlegi háborús állapotra vonatkozó mindennemű nyomtatványt lehető teljes sorozatban összegyűjteni, és mint a mostani idők nagybecsű történelmi emlékeit a jövőendő számára [popup title="megőrizni" format="Default click" activate="click" close text="Az erre a gyűjteményre vonatkozó első iktatott levél: az Országos Széchényi Könyvtár Irattára (a továbbiakban OSZKI) 1914/566.].”

A gyűjtési szenvedély a háborús évek teltével sem lankadt. A Könyvtár vezetősége a háborús gyűjtemény gyarapítását a békeszerződés megkötéséig folyamatosan elsődleges fontosságúnak tekintette, a könyvtár költségvetését ennek teljesen alá is rendelte. Valamennyi hadviselő országból gyűjtöttek anyagokat (különmegbízottjaik útján költségeket nem kímélve nemcsak a szövetséges, hanem az ellenséges államokból is folyamatosan vásárolták a háborúval kapcsolatos dokumentumokat). Kezdetben a gyűjteményt a Levéltári Osztály kezelésére bízták, azonban 1916-ban már önálló osztályt szerveztek köré, amit a háború elvesztése után, 1920-ban megszüntettek. Anyagát ezután a Nyomtatványi Osztályra bízták, majd 1922-ben a gyűjtemény önálló naplót lezárták, gyarapítását befejezték. Az egykori gyűjtemény történetét 2014-ben önálló kötetben [popup title="közreadhattam" format="Default click" activate="click" close text="SZÓTS ZOLTÁN OSZKÁR: Az Országos Széchényi Könyvtár egykori első világháborús gyűjteménye. OSZK–Gondolat, Bp., 2014.] az Országos Széchényi Könyvtár és a Gondolat Kiadó jóvoltából, a könyv kéziratából azonban kimaradt három érdekes levél, amelyek a gyűjtemény gyarapítása során születtek 1918-ban.

Mi köze volt egymáshoz a magyar oktatófilmgyártás úttörőjének, a Természettudományi Múzeum volt főigazgatójának és egy sikeres szülésorvosnak, név szerint Geszti Lajosnak, Ernyey Józsefnek és Schey Gézának? Napjainkban a személyes kapcsolati háló felderítését aránylag egyszerűen elvégezhetjük a közösségi oldalak segítségével. Múltbéli személyek esetén ez az eszköz értelemszerűen nem áll rendelkezésünkre, így sok esetben csak a vak véletlenül múlnak bizonyos felfedezések. Esetünkben a fenti kutatás során kézbe vett irattári anyag volt árulkodó, mely az Országos Széchényi Könyvtár Irattárának 1918/143-as jelzete alatt található.

Ha már nevesítettem a levélváltás három szereplőjét, a levelek közlése előtt illik őket részletesen bemutatni.

Geszti Lajos 1885. január 25-én született Gamáson. 1911-ben szerzett földrajz-biológia szakos tanári oklevelet. Az első világháború kitörésekor bevonult a 32. császári és királyi gyalogezredhez, majd 1914 novemberében áthelyezték a 29. honvéd gyalogezred állományába. Az ezred emlékkönyvének tanúsága szerint 1915. január 10-ig a szerb hadszíntéren harcoltak. Ezt követően áthelyezték őket az orosz frontra, ahol 1918. március 28-ig küzdöttek, majd az olasz hadszíntérré kerültek, és itt fejezték be a háborút. Geszti Lajos 1918 novemberében tartalékos hadnagyként szerelt le. A háború után tanárként, majd oktatófilm-készítőként dolgozott. 1956-ban [popup title="hunyt el" format="Default click" activate="click" close text="Háborús pályájáról bővebben: A magyar királyi budapesti 29. honvédgyalogezred... hadtörténelmi emlékkönyve. Szerk.: DE SGARDELLI CAESAR. Merkantil, Bp., 1936. Születési és életrajzi adatok a Petőfi Irodalmi Múzeum Magyar Életrajzi Indexből. <https://opac-nevter.pim.hu>].

Ernyey József születési adatai kapcsán ellentmondanak egymásnak a lexikonok. Nem tudjuk, hogy Felsővesztényen vagy Bélaudvarnokon született, ahogy azt sem, hogy 1869-ben vagy 1874-ben. A Magyar Katolikus Lexikon szerint 1889-ig Nyitrán a piarista gimnáziumba járt, ahol hat osztályt [popup title="elvégezt" format="Default click" activate="click" close text="http://lexikon.katolikus.hu/E/Ernyey.html"]. Az 1883. évi XXX. törvény szerint a gimnázium nyolc évig tartott és az elemi iskola négy éve után legalább kilenc évesen lehetett [popup title="beiratkozni" format="Default click" activate="click" close text="http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&f=6108"]. Ennek megfelelően 1889-ben 15 vagy 16 éves volt. Ha a Magyar Katolikus Lexikon adatai helytállóak, akkor valószínűbb az 1874-es születés. Abban már megegyeznek a források, hogy 1889 és 1892 között gyógyszerészgyakornok volt, majd sikeres gyógyszerészeti vizsgát tett. Több évi praktizálás után Budapestre került, ahol az állatorvostudományi főiskola, majd a budapesti tudományegyetem hallgatója lett. 1903-ban a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályára került gyakornokként. 1910-ben segédőrré léptették elő. 1919-ben már múzeumi őrként, majd 1923-tól 1929-ig a Nemzeti Múzeum szervezetébe tartozó Széchényi Könyvtár könyvtárosaként dolgozott. Ezt követően lett az Éremtár megbízott igazgatója. 1934-ben igazgatóként átkerült a Természettudományi Múzeumba, majd 1935-ben főigazgatóvá nevezték ki. 1937-ben nyugdíjazták, s végül 1945-ben hunyt el. Tudománytörténelmi kutatásaival maradandó nyomot hagyott a magyar tudományos életben.

Schey Gézáról jóval kevesebbet sikerült kideríteni. 1888-ban Nagyszentmihályon született. Az első világháború alatt mint ezredorvos teljesített szolgálatot, sajnos azonban nem lehet tudni, melyik ezrednél. A Geszti Lajos kapcsán hivatkozott 29-es honvédok emlékkönyvében nem szerepel, így feltehetően nem ott szolgált. Eredetileg szülésorvos volt, és a leszerelést követően a Weisz Alice kórház szülészeti osztályán dolgozott főorvosként. 1938-ban [popup title="hunyt el" format="Default click" activate="click" close text="Születési és életrajzi adatok a Petőfi Irodalmi Múzeum Magyar Életrajzi Indexből. <https://opac-nevter.pim.hu>].

1918. február 1-én Geszti Lajos főhadnagy az alábbi személyes hangvételű levelezőlapot küldte Budapesten dolgozó barátjának, Ernyey Józsefnek (a helyesírást a maihoz igazítottuk).

Ernyey József, n. múzeumi segédőr úr közölte velünk, hogy Nagyságod szíves volt Schey Géza főorvos úrtól kieszközölni, hogy háborús felvételeit másolatok készítése céljából rendelkezésünkre bocsássa. Őszinte köszönetünket van szerencsém tolmácsolni nagyságodnak szíves fáradozásáért és közbenjárásáért s kérem, hogy háborús gyűjteményünket továbbra is jóindulatú támogatására méltatni kegyeskedjék.

Kiv. tisztelettel.

1918. III. 22.

M. N. M. K. [popup title="Sebestyén o. íg." format="Default click" activate="click" close text="OSZKI 1918/143."]

Jelzet: Országos Széchényi Könyvtár Irattára 1918/143. – Eredeti, kézzel írt, aláírással.

Erre a levélre már a megkeresett Schey Géza válaszolt.

Kraljevo 1918. IV. 22.

Nagyságos
Országos Osztályigazgató Úr!

A Kt. 143/1918 számhoz van szerencsém értesíteni hogy amint Pestre jövök az összes negatívjaimat készen rendelkezésükre bocsátom. T. i. Pesten vannak elcsomagolva.

A dátumot sajnos nem közölhetem, de annak idején értesíteni fogom.

Kiv. tisztelettel Ernyey

„Kraljevo '918. IV. 22.

Nagyságos Osztályigazgató Úr!

A Kt. 143/1918 számhoz van szerencsém értesíteni, hogy amint Pestre jövök, az összes negatívjaimat készségesen rendelkezésükre bocsátom. T. i. Pesten vannak elcsomagolva. A dátumot sajnos nem közölhetem, de annak idején értesíteni fogom.

Kiv. tisztelettel: [popup title="Schey" format="Default click" activate="click" close text="OSZKI 1918/143."]

Jelzet: Országos Széchényi Könyvtár Irattára 1918/143. – Eredeti, kézzel írt, aláírással.

Mi derül ki ebből a három levélből? Geszti Lajos és Ernyey József szoros barátságban voltak, Ernyey a szolgálati helyén is meglátogatta Geszti. Az említett Veronka talán felesége, esetleg húga volt Ernyeynek, mindenesetre Geszti számára is fontos személy volt. Ernyeynek Schey Gézával is lehetett valamilyen kapcsolata, hiszen valahonnan tudomást kellett szereznie annak fényképgyűjteményéről, de e kapcsolat eredete nem derült ki. Schey Géza és Geszti Lajos egy helyen állomásoztak, azonban a 29-esek emlékkönyve szerint nem egy ezredben. A mindhárom levélben szereplő Kraljevo is érdekes mint helyszín. Ez a város ugyanis Szerbiában van. A 29-es honvédek 1918. március 28-áig a Kárpátokban állomásoztak, utána utaztak csak a déli frontra, míg a levelek közül az első kettő 1918. február 1-i, illetve március 22-i datálású. Az ellentmondás jelenlegi ismereteim szerint nem feloldható.

Maga a levélváltás az Országos Széchényi Könyvtár egykori első világháborús gyűjteményével kapcsolatban nem hordoz sok hozzáadott információt ismereteinkhez. A személyes kapcsolatok háború alatti alakulásához azonban érdekes adaléku szolgál.

Címkék:

[levelezés](#) ^[5]

[első világháború](#) ^[6]

[Országos Széchényi Könyvtár](#) ^[7]

[értelmiség](#) ^[8]

Kiadás: 16. évfolyam (2016) 6. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/szeretnek-mar-a-fenebe-menni-de-nem-lehet-harom-level-az-oroszagos-szechenyi-konyvtar-irattarabol>

Hivatkozások

- [1] <https://www.archivnet.hu/szeretnek-mar-a-fenebe-menni-de-nem-lehet-harom-level-az-oroszagos-szechenyi-konyvtar-irattarabol>
- [2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/archivnet/2016_6/1918_143_2.jpg
- [3] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/archivnet/2016_6/1918_143_1.jpg
- [4] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/archivnet/2016_6/1918_143_3_0.jpg
- [5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/levelezes>
- [6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/első-világháború>
- [7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/oroszagos-szechenyi-konyvtar>
- [8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ertelmiség>